

Ομιλία του Μητροπολίτη Αλεξανδρουπόλεως με θέμα “Βιοηθική και Θεολογία”

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Αλεξανδρουπόλεως

Ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Αλεξανδρουπόλεως κ. Άνθιμος ομίλησε, χθες, με θέμα “Βιοηθική και Θεολογία”, μέσω διαδικτυακής πλατφόρμας, στο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών στο τομέα της Βιοηθικής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης.

“Θα αποδεχτούμε κάθε επιστήμη, κάθε τεχνολογία, κάθε εξέλιξη, αν είναι «αληθινά, αν είναι σεμνά, αν είναι δίκαια, αν είναι καθαρά, αν είναι αξιαγάπητα, αν είναι καλόφημα, αν έχουν σχέση με την αρετή και είναι άξια επαίνου» (Φιλιπ.4,80). Έχουμε δικαίωμα να το κάνουμε; Βεβαίως, από τότε που ο Μέγας Βασίλειος (τον 4ο αιώνα) έγραψε: «πολλά απεισιώπησεν η Γραφή τον ημέτερον νουν γυμνάζουσα». Λοιπόν, η Εκκλησία δεν κουβαλάει στην εποχή μας ένα παλαιό

κώδικα ηθικής, αλλά ό,τι νέο προκύπτει στην εποχή μας, το οποίο δεν έρχεται σε αντίθεση με τον τρόπο ζωής του Χριστού και τις ευαγγελικές αξίες μας, τότε είναι ευλογημένο και το κάνουμε δικό μας”, είπε μεταξύ άλλων στην ομιλία του ο Σεβασμιώτατος.

Παρακάτω ολόκληρη η ομιλία:

Λέμε Θεολογία και Βιοηθική.

Θεολογία ξέρουμε τι εννοούμε. Βιολογία, ομοίως.

Όμως, η ηθική γενικά, αλλά και η χριστιανική ηθική ειδικότερα, είναι ένα σύστημα κανόνων που όταν γίνεται καθεστώς (κοινωνικό ή πολιτικό), για να μη διασαλευτεί απαιτεί νόμους και όταν διασαλευτεί επισύρει κυρώσεις, τιμωρίες και ποινές σε όσους το παραβαίνουν.

Άρα, λοιπόν, ενώ η λέξη «ήθος» σημαίνει φωλιά, η ηθική σαν σύστημα, σημαίνει κάτι υποχρεωτικό που επιβάλλεται στις κοινωνίες.

Γι’ αυτό και το Ευαγγέλιο, που είναι κατεξοχήν κήρυγμα ελευθερίας, δεν προτείνει την δημιουργία ηθικού τύπου ανθρώπου, αν δεν με παρεξηγήσετε θα τολμούσα να πω, ότι το Ευαγγέλιο δεν διδάσκει ηθική!

Εξηγούμαι• ο Χριστός έζησε, δίδαξε, πρότεινε, συμβούλευσε• αλλά όταν οι μαθητές του προσπάθησαν να συγκροτήσουν ομάδα με «οπαδούς», που θα έπρεπε πάση θυσία να «κρατηθεί» κοντά τους, τότε ο Χριστός τους είπε• «μήπως θέλετε και εσείς να φύγετε;» (Ιω. 6,67) δηλ. απέκλεισε κάθε υποχρεωτικότητα και απαίτησε ελευθερία πνεύματος. Ο Χριστός λοιπόν, δεν σύστησε ηθική, αντίθετα έδωσε έναν ηθικό τρόπο ζωής, τον δικό του τρόπο, για να τον μιμηθούμε, αν θέλουμε, κατά το δυνατόν. Ο Παύλος αργότερα θα προτείνει• «να μιμείσθε εμένα, όπως κι εγώ μιμούμαι το Χριστό» (Α’ Κορ. 11,1).

Έτσι, οι πρώτοι χριστιανοί απλά ζούσαν τη χριστιανική ζωή τους. Οι άλλοι γύρω τους (εθνικοί ειδωλολάτρες, αγνωστικιστές, ενοθεϊστές κλπ) έβλεπαν αυτόν τον τρόπο της ζωής τους κι αν τους άρεσε, έλεγαν• «έτσι θέλω να ζήσω κι εγώ» και αποφάσιζαν να γίνουν κι εκείνοι χριστιανοί. Για την εισδοχή τους στην Εκκλησία ήταν αρκετή αυτή η ομολογία (πολύ αργότερα συντάχθηκαν οι μυσταγωγικές τελετές).

Στη συνέχεια οι χριστιανοί αύξαναν, άρχισαν να ανεβαίνουν στα ανωτερικά στρώματα της αυτοκρατορίας (τέλη του 3ου, αρχές 4ου αιώνα) και έφτασε το μήνυμα του Ευαγγελίου να «τρυπώσει» στα ανάκτορα και η αγ. Ελένη μεγάλωσε το γιό της (μέσα στη γνωστή ρωμαϊκή βαρβαρότητα) με αυτήν την πρόταση της

«κατά Χριστόν ζωής» (όπου ο λύκος θα βόσκει αγκαλιά με το πρόβατο).

Ο Μέγας Κωνσταντίνος άνοιξε την αγκαλιά του στην Εκκλησία όμως στη συνέχεια ήρθε ο Μέγας Θεοδόσιος που την έκλεισε τόσο σφιχτά μέσα της, μέχρι που κάποιοι λένε ότι την έπνιξε κιόλας! Έτσι, η πρόταση ζωής έγινε κάπως «υποχρεωτική», έγινε επίσημη ηθική και μπήκε στο κρατικό πρωτόκολλο της ελληνικής αυτοκρατορίας, η οποία διήρκεσε και πολύ, και στα 1000 χρόνια της, ο τρόπος αυτός εμπεδώθηκε, παγιώθηκε, έγινε καθεστώς, έγινε δογματικός!

Σ' αυτή τη λέξη θέλω να σταθούμε. Λέμε• τα «δόγματα της Εκκλησίας» και οι θεολόγοι, με την λέξη αυτή εννοούμε πολλές και διαφορετικές προτάσεις ζωής.

Όμως πολλοί άνθρωποι με την ίδια λέξη εννοούν κάτι που δεν σηκώνει αντίρρηση ή αμφισβήτηση. Τα δόγματα «χτίζονταν» στις Οικουμενικές Συνόδους, όπου συγκεντρώνονταν οι Επίσκοποι από τα πέρατα της τότε Οικουμένης και έφερναν ο καθένας την εμπειρία της ζωής των χριστιανών της Επαρχίας του. Δεν συγκεντρωνόντουσαν για να φιλοσοφήσουν, αλλά για να λύσουν καθημερινά προβλήματα θεολογικού ενδιαφέροντος που προέκυπταν στη ζωή των χριστιανών τους. Τα προβλήματα αυτά, συνήθως, τα δημιουργούσε η ελληνική φιλοσοφία και σκέψη (που τότε ήταν

κυρίαρχη στη Μεσόγειο), λειτουργούσαν όμως ως διλήμματα μέσα στους χριστιανούς και γεννούσαν ερωτηματικά «έτσι να ζήσουμε ή αλλιώς; αυτό είναι σωστό ή εκείνο»;

Και οι Επίσκοποι πώς τα έλυναν; Πώς απαντούσαν;

Οι Επίσκοποι ήξεραν πως έζησε ο Χριστός, γιατί θυσιάστηκαν οι μάρτυρες, τί επεδίωκαν οι απολογητές, γιατί ασκήτευαν οι αναχωρητές και τί άφησαν πίσω τους, σαν τρόπο ζωής, όλοι αυτοί είτε με λόγια είτε με πράξεις. Οπότε, οι Επίσκοποι, έχοντας τη ζωή εκείνων, ως μπούσουλα, πάσχιζαν να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα της δικής τους εποχής. Κατέληγαν σε μια πρόταση ζωής που την θεωρούσαν ορθότερη, την ονόμαζαν «όρο» (δηλ. όριο) και έλεγαν «έτσι θα ζήσουμε, μέχρις εδώ έχουμε περιθώριο να κινηθούμε, όχι παραπέρα». Αυτά τα όρια που έβαζαν, ήταν οι γνωστοί Όροι των Οικουμενικών Συνόδων. Τελείωνε η Σύνοδος, έφευγαν οι Επίσκοποι, επέστρεφαν στις Επαρχίες τους και εκεί έφερναν πλέον και δίδασκαν το ορθό δόγμα στο οποίο είχαν κατασταλλάξει και το έφερναν ως λύση, ως απάντηση στη διχογνωμία που είχε επικρατήσει μέχρι τότε στη ζωή τους. Έδιναν έτσι μια άλλη πρόταση, έναν άλλο τρόπο ζωής.

Τώρα αυτή η πρόταση ήταν βιώσιμη; ήταν εφικτή; ανέπαυε τις συνειδήσεις; έφερνε την χαρά που είχε υποσχεθεί ο Χριστός; λύτρωνε από ενοχές και τύψεις; Και αυτά ήταν το ίδιο αποδεκτά ως ευεργετικά σε κάθε τόπο; σε κάθε εποχή; «Κούμπωναν» στην ιδιοσυγκρασία όλων των λαών, στους οποίους έφτανε το

μήνυμα του Ευαγγελίου;

Μερικές φορές• ναι! μερικές φορές όχι! Προέκυπταν νέες αμφισβητήσεις, νέες διχογνωμίες, «άλλοι τρόποι», οπότε ξανά συγκαλούνταν Σύνοδοι και ξανά συζητήσεις και ξανά δοκιμές με σκοπό ο εκκλησιαστικός τρόπος ζωής, στον οποίο θα καταστάλλαζαν, να ήταν το συμφέρον μας, αυτό που μας συν-φέρει, μας οδηγεί όλους μαζί, σε ποιότητα βίου και σε αιώνια ζωή, γιατί αυτός τελικά ήταν ο στόχος της «κατά Χριστόν» ζωής: η πνευματική ποιότητα του εδώ βίου και η επίτευξη της αιώνιας ζωής.

Όποιοι τρόποι αποδεικνύονταν συμφέροντες, χρήσιμοι, ωφέλιμοι, αυτοί αποκτούσαν οικουμενικό κύρος, δηλ. ως δοκιμασμένοι, θεωρούνταν πλέον εφικτοί και βιώσιμοι. Όποιοι δεν ήταν, ξανά και ξανά τους αναθεωρούσαν.

Πήγαιναν κι έρχονταν στις Επαρχίες τους μέχρι να πετύχουν το «ορθόδοξο». Ποιό εννοούμε ορθόδοξο; Το άτεγκτο; το αρτηριοσκληρωτικό; αυτό που δεν σηκώνει αντίρρηση και αμφισβήτηση; Όχι, για την Εκκλησία ορθόδοξο είναι αυτό το οποίο γίνεται αποδεκτό «παντού, πάντοτε και υπό πάντων», δηλ. το κοινώς αποδεκτό, το παγκοίνως λογικό και ωφέλιμο.

Στις γνωστές επτά Οικουμενικές Συνόδους, ήταν παρόντες αυτοί που τις συγκαλούσαν, δηλ. οι αυτοκράτορες (οι οποίοι λιγότερο νοιαζόντουσαν για το ορθό δόγμα και περισσότερο για την ειρήνευση του βασιλείου τους και την αποτροπή ερίδων που μπορούσαν να υποθάλψουν επαναστάσεις). Εκεί, όμως, εθιμικά επικράτησε «κάτι» πρωτόγνωρο: Οι μονάρχες υπέγραφαν τα Πρακτικά των Συνόδων, οπότε έτσι τα καθιστούσαν νόμους της Αυτοκρατορίας. Αυτό τελικά αποδείχτηκε βλαφτικό για την Εκκλησία, επειδή ο «τρόπος ζωής» από εναλλακτική πρόταση, γινόταν νόμος, γινόταν ηθικό κατεστημένο και κοινωνικό καθεστώς με πολιτικές συνέπειες. Αλλά απέβη κακό και για την αυτοκρατορία, αφού οι χαρακτηριζόμενοι ως αιρετικοί εξορίζονταν έξω από το αχανές κράτος της, όπου δημιούργησαν εστίες, στις οποίες το παράπονο του εξοβελισμού τους αναπτύσσονταν σε μίσος κατά της αυτοκρατορίας, το οποίο συμπαρατάσσονταν και ενίσχυε κάθε εχθρό που κινείτο απειλητικά εναντίον της. Όμως, όσο και να έγινε η Εκκλησία δεκανίκι της αυτοκρατορίας και το Ευαγγέλιο, από πρόταση ζωής έγινε σύστημα ηθικής, πολιτειακό σύνταγμα, άγραφος αλλά κάποτε και γραπτός νόμος, εν τούτοις, κράτησε την ελευθερία του κηρύγματός της και δίδασκε την «κατά Χριστόν ζωή», που μπορεί να βιωθεί με ποικιλία τρόπων αρκεί να μην ξεπερνούν τους δογματικούς Όρους (τα όρια) της πίστεώς μας.

Αυτό φαίνεται από τις ζωές των αγίων. Έχουμε αγίους κάθε ηθικής καταστάσεως και καταπτώσεως (ασκητές, βασιλείς, παρθένες, πόρνες, κληρικούς, αναχωρητές),

σε διάφορες εποχές και σε διαφορετικούς τόπους και λαούς του κόσμου που δεν είχαν τίποτε κοινό μεταξύ τους, ούτε φιλοσοφικό σύστημα ούτε κοινωνικό δείκτη. Λοιπόν, η πρόταση ζωής που διαμορφώνει και προτείνει η Εκκλησία στοχεύει στο

- πως θα ζήσουμε όμορφα,
- πως θα διορθώνουμε τα λάθη μας,
- πως θα μετανοούμε για τα σφάλματά μας,
- πως πάντοτε θα ελπίζουμε στο βίο μας,
- πως θα διώχνουμε τις ενοχές και τις τύψεις μας,
- πως θα εμπιστευόμαστε τον Θεό,
- πως θα ελπίζουμε διαρκώς σ' Αυτόν,
- πως θα βλέπουμε και θα συνατάμε τον Θεό στα πρόσωπα όλων των συνανθρώπων μας ανεξαιρέτως.

Θα ρωτήσει κάποιος: Άραγε, έχουμε υποχρεώσεις απέναντι στο Θεό; (αυτό είναι θρησκεία). Το Ευαγγέλιο λέει: όχι! Κανένα παιδί δεν θεωρεί ότι «έχει υποχρέωση» στους γονείς του, επειδή το έφεραν στον κόσμο. Άραγε, έχουμε υποχρεώσεις απέναντι στους συνανθρώπους μας; (αυτό είναι Εκκλησία). Το Ευαγγέλιο λέει: ναι! αφού ο κάθε συνάνθρωπος για μας, είναι φίλος, είναι αδελφός και στο τέλος, είναι ο ίδιος ο Θεός.

Μ' αυτόν τον τρόπο, λοιπόν, μας προτείνει **η Εκκλησία να ζούμε και εμείς στη δική μας εποχή**. Όμως, η εποχή μας φέρνει πολλά πρωτόγνωρα, ξαφνικά και αναπάντεχα. Είναι επιτεύγματα της επιστήμης και της τεχνολογίας της εποχής μας, τα οποία η Αγία Γραφή, φυσικά, δεν τα αναφέρει και οι Πατέρες μας δεν τα είχαν, για να τα αντιμετωπίσουν, στη δική τους εποχή. Προέκυψαν τώρα, στη δική μας ζωή. Τί θα κάνουμε; Να τα εξορκίσουμε; δεν είναι λογικό. Να τα εξοβελίσουμε; δεν είναι σοβαρό. Οπωσδήποτε να τα εξετάζουμε (η κοινωνία ρωτάει, η «αγορά» πιέζει),

όμως με τί κριτήριο; Θα ψάξουμε τη ζωή του Χριστού, θα αντλήσουμε από το Ευαγγέλιο και τους Πατέρες μας και στο τέλος θα πρέπει να αποφασίσουμε εμείς.

Θα αποδεχτούμε κάθε επιστήμη, κάθε τεχνολογία, κάθε εξέλιξη, αν είναι «αληθινά, αν είναι σεμνά, αν είναι δίκαια, αν είναι καθαρά, αν είναι αξιαγάπητα, αν είναι καλόφημα, αν έχουν σχέση με την αρετή και είναι άξια επαίνου» (Φιλιπ.4,80). Έχουμε δικαίωμα να το κάνουμε; Βεβαίως, από τότε που ο Μέγας Βασίλειος (τον 4ο αιώνα) έγραψε: «πολλά απεσιώπησεν η Γραφή τον ημέτερον νουν γυμνάζουσα». Λοιπόν, η Εκκλησία δεν κουβαλάει στην εποχή μας ένα παλαιό κώδικα ηθικής, αλλά ό,τι νέο προκύπτει στην εποχή μας, το οποίο δεν έρχεται σε αντίθεση με τον τρόπο ζωής του Χριστού και τις ευαγγελικές αξίες μας, τότε είναι ευλογημένο και το κάνουμε δικό μας.

Ο Ιουστίνος ο φιλόσοφος και μάρτυς (τον 2ο αιώνα) έγραψε• «όσα καλά από οποιουσδήποτε έχουν ειπωθεί, είναι και δικά μας, των χριστιανών». Εδώ θα βάλω μια άνω τελεία.

Να λάβετε υπόψη σας ότι η Εκκλησία δεν ζη έξω από τον κόσμο, ζη μέσα στον κόσμο. Αυτό σημαίνει ότι ήδη έχουμε παραλάβει μια κοσμοθεωρία, μια ανθρωπολογία και

μια θεολογία:

- για τη δημιουργία του κόσμου,
- για τη δημιουργία της ζωής,
- για την έννοια της αμαρτίας,
- για την έννοια της εξουσίας,
- για τη σεξουαλικότητα,
- για την κοινωνικότητα και για πολλά ακόμα,

οπότε, **συζητάμε ευχαρίστως όλα τα επιστημονικά επιτεύγματα όταν δεν αμφισβητούν τον Κτίστη** και «κουμπωνόμαστε» όταν αυτά τα επιστημονικά επιτεύγματα, δεν υπηρετούν το σκοπό της κτίσεως, που είναι η σωτηρία του ανθρώπου και του σύμπαντος κόσμου.

Η Αγία Γραφή σε πολύ παλιές εποχές σημείωνε: «ο Θεός ανέδειξεν τις επιστήμες, ανύψωσε τους ιατρούς, έδωσε από τη γη τα φάρμακα» (Σοφ. Σειρ. 38,1-6) κλπ.

Λοιπόν, αν έρθει κάποιος και με ρωτήσει: πως έγινε ο κόσμος και η ζωή; θα του απαντήσω: πού να ξέρω εγώ; πήγαινε και ρώτησε έναν φυσικό και έναν βιολόγο.

Αν όμως με ρωτήσει: ποιος έκανε τον κόσμο και τη ζωή; θα του Τον δείξω με το δάκτυλο.

Αυτό είναι διάκριση των επιστημών!

Αυτό ζητά η Θεολογία, η Ορθόδοξη Θεολογία.

Άρα αφού στο Πρόγραμμά σας των Μεταπτυχιακών Σπουδών το θέμα που μου δώσατε είναι «**Θεολογία και Βιοηθική**», υποπτεύομαι ότι είναι ανάγκη να δούμε αυτά τα δυο μεγέθη ως επιστήμες που δεν συγχωρούν αλληλοπεριχωρήσεις. Ούτε ο βιολόγος μπορεί να πει αν υπάρχει ή αν δεν υπάρχει Θεός (αφού αυτό είναι έξω από το επιστητό του), αλλά ούτε και ο θεολόγος μπορεί πει ότι η διερεύνηση της ζωής και η ανέλιξή της διέλαθε του θελήματός Του. Οπότε στο θέμα μας.

Ως θεολόγος, σύμφωνα με την κοσμολογία μας, την ανθρωπολογία μας και την θεολογία μας, θα μπορούσα επί ώρες να σας εξηγώ ποιός έδωσε τη ζωή και ποιά είναι η αξία της, πριν τη ζωή, κατά τη διάρκειά της και μετά το θάνατο. Στα πριν τη ζωή: θα μιλήσουν οι βιολόγοι, οι γενετιστές, οι αστροφυσικοί και οι φυσικοί, οι επιστήμονες του CERN, της θεωρίας του χάους, αυτοί που προβληματίζονται σήμερα για το πόσο υλική είναι η ύλη, για τις μαύρες τρύπες για τα σύμπαντα, για την ενέργεια, για τα ηλεκτρομαγνητικά κύμματα (που θα μπορούσαμε να τα ταυτίσουμε με την έννοια της ψυχής) και τόσα άλλα. Στα κατά την διάρκεια της ζωής: θα μιλήσουν όσοι έχουν να πουν για την αξία του ανθρώπου, των ζώων και της φύσεως, για την κοινωνικότητα, για την αμαρτία, για τις εκτροπές, για τους νόμους, για τις ποινές (θανατικές ή μη), για τους πολέμους, για την ελευθερίας και την δημοκρατία κλπ.

Στα μετά το θάνατο: (μερικοί νομίζουν ότι εδώ οι θεολόγοι έχουμε ειδίκευση, όμως λαθεύουν) **η Εκκλησία διαχειρίζεται τα πράγματα αυτού του κόσμου, κάτω από το βέβαιο πρίσμα της αναστάσεώς μας** (την οποία μπορεί να αποδείξει κιόλας), επειδή είτε το θέλουμε είτε δεν το θέλουμε, είτε μας αρέσει, είτε δεν μας αρέσει, τα σώματά μας θα αναστηθούν μια μέρα. Διαβάζω και μελέτες φυσικών και βιολόγων, τελευταία, που υποψιάζουν ότι ο θάνατος, τελικά, είναι όντως ένας ύπνος και ένα πέρασμα! Λοιπόν, μην περιμένετε από την Εκκλησία, τουλάχιστον την Ορθόδοξη, να σας δώσει έναν κατάλογο με «ναι» ή «όχι» για όσα μπορούν να πραγματωθούν στα εργαστήρια.

Αντίθετα, οι θεολόγοι περιμένουμε να μας πουν οι βιολόγοι, πόσο αυτά που μπορούν να κάνουν, είναι ηθικά ή δεν είναι, με βάση την συνείδησή τους (συν-είδηση, συν-ειδέναι, συν-οίδα), όση συνείδηση έχει ο καθένας τους, ζωντανή και ελεύθερη συνείδηση, με βάση το δικό τους αξιακό σύστημα και με βάση τί πιστεύουν για τον άνθρωπο, για το Θεό και για τον κόσμο. Μπορεί κάποιος να μην πιστεύει σ' αυτές τις διαχρονικές ευαγγελικές αξίες, αλλά να πιστεύει σε κάποιες άλλες αξίες: στην ερευνητική δόξα, στην επιστημονική αναγνώριση ή στο χρήμα. Θυμάστε ότι υπήρξαν άνθρωποι που πολιτεύτηκαν πρεσβεύοντας παρόμοιες αξίες, όμως ο κόσμος τους φοβήθηκε. Εξάλλου αυτός ο φόβος ήταν η αιτία που ώθησε

την Βιολογία να δημιουργήσει τον κλάδο της Βιοηθικής. Δεν τον δημιουργήσαμε οι θεολόγοι, οι βιολόγοι τον δημιούργησαν, επειδή είδαν ότι η παρέμβαση στον γενετικό κώδικα είναι ιερή ανίχνευση και οπωσδήποτε χρειάζεται σεβασμός και εκατέρωθεν κόκκινες γραμμές.

Να κλείσω με το εξής:

Κάποτε ένας σοφός ρώτησε έναν επιστήμονα και έναν επιχειρηματία· πείτε μου σας παρακαλώ, τί είναι αυτή η σφαίρα και τί αξία έχει;

Αμέσως εκείνοι έπιασαν δουλειά. Σπάνε τη σφαίρα, τήν κάνουν κομμάτια και ύστερα σκόνη. Ο επιστήμονας άρχισε τις αναλύσεις και ο επιχειρηματίας τους υπολογισμούς. Μετά έτρεξαν στο σοφό και περήφανα του είπαν:

-Τη σφαίρα την κάναμε σκόνη. Είναι 12% άνθρακας, 15% υδρογόνο, 13% άζωτο, 6% οξυγόνο, 1% σίδηρος.....και όλα αξιοποιούνται στο έπακρο...!

- Αλλοίμονό μας, απάντησε ο σοφός. Αυτή η σφαίρα ήταν ...η γη μας!